Szanowny Panie Przewodniczący

Działając w imieniu Stowarzyszenia Dla Dobra Dziecka pragnę przedłożyć w załączeniu opinię Stowarzyszenia dotyczącą procesu legislacyjnego - tj. projektu ustawy o zmianie ustawy KRiO, KPC, KK.

Zwracam się z uprzejmą prośbą o załączenie w poczet materiałów związanych z inicjatywą ustawodawczą - druk 63 - pisma Stowarzyszenia Dla Dobra Dziecka z dnia 5 marca 2020 roku wraz z jednym załącznikiem, a zawierającego dane statystyczne za rok 2016 ze spraw o rozwód i o separację, oraz szczegółową opinię Stowarzyszenia. (Pismo w załączeniu)

Łączę wyrazy szacunku

Konin, dnia 05 marca 2020r.

Stowarzyszenie
Dla Dobra Dziecka
Plac Zamkowy 3/9, 62-500 Konin
KRS: 0000519357

Szanowny Pan
Jan Filip Libicki
Przewodniczący Komisji Rodziny, Polityki Senioralnej i Społecznej Senatu RP

Szanowny Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej Senatu RP

Dotyczy: **Druk 63**

Szanowny Panie Przewodniczący

Opinia Stowarzyszenia Dla Dobra Dziecka w przedmiocie projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, ustawy Kodeks postępowania cywilnego, oraz ustawy Kodeks karny

Działając w imieniu Stowarzyszenia Dla Dobra Dziecka pragnę przedłożyć Panom Przewodniczącym i Szanownym Komisjom opinię Stowarzyszenia w przedmiocie projektowanych zmian prawnych.

W zakresie projektowanych zmian prawnych w brzmieniu **art. 58 § 1a KRiO** (oraz analogicznie art. 107 § 2 KRiO) Stowarzyszenie pragnie zwrócić uwagę, iż w brzmieniu projektowanych art. posłużono się zwrotem „porównywalnych okresów". Stowarzyszenie proponuje aby **słowo „porównywalne" zastąpić słowem „równoważne"**. W pierwszej kolejności należy zauważyć za Słownikiem języka polskiego, iż słowo porównywalne oznacza «taki, który jest podobny do innego na tyle, aby można go z nim porównywać», zaś słowo równoważne oznacza «mający równą wartość, równe znaczenie z czymś». Analizując wykładnię językową obydwu sformułowań należy stwierdzić, że wprowadzenie do projektowanego przepisu słowa „porównywalne" może oznaczać, że w praktyce orzeczniczej taki zapis będzie skutkować ustalaniem pieczy naprzemiennej w okresach 2 dni na 14 dni, bowiem co do zasady okresy wyrażone w tych samych jednostkach miary są ze sobą porównywalne. Analogicznie Stowarzyszenie stoi na stanowisku, że ewentualne użycie sformułowania „powtarzające się okresy" nie odda intencji Ustawodawcy, jeżeli intencją Ustawodawcy jest wprowadzenie do porządku prawnego tzw. opieki naprzemiennej. Zastąpienie zatem w projektowanych przepisach słowa „porównywalne" słowem „równoważne" zdaniem Stowarzyszenia odda intencję Ustawodawcy, zaś pozostawi sądom margines decyzyjny w zakresie kształtowania tych okresów pieczy naprzemiennej w sposób elastyczny, odzwierciedlający konieczność ustalania tych okresów w rozmiarach które się wzajemnie równoważą. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w piśmiennictwie przyjmuje się, że opieka/piecza naprzemienna z korzyścią dla dzieci, ustanawiana jest już przy proporcjach 35% do 65% udziału obojga rodziców w wychowywaniu dzieci, co oczywiście nie stoi na przeszkodzie, aby w wielu przypadkach ta piecza naprzemienna była ustanawiana w proporcjach 50/50.

Stowarzyszenie pragnie zauważyć, że projekcie przygotowanym przez Biuro Legislacyjne Senatu RP z projektowanych zapisów **art. 58 i 107 KRiO** w stosunku do propozycji społecznej zawartej w Petycji usunięto zapis **„W przypadku zagrożenia dobra dziecka stosuje się odpowiednio art. 109 i 111."** Jasne odesłanie przez Ustawodawcę do przepisów art. 109 i 111 KRiO chociaż nie jest niezbędne, byłoby stosownym sygnałem, iż w przypadku zagrożenia dobra dziecka sąd jest zobligowany do wydania rozstrzygnięć chroniących to dobro dziecka. Analogicznie zasadnym jest zapis odsyłający do art. 110 KRiO, iż w przypadku przemijającej przeszkody stosuje się odpowiednio art. 110 KRiO.

Stowarzyszenie popiera w dalszym ciągu tak jak zawarto w Petycji „Stop alienacji rodzicielskiej" postulat, aby wprowadzić zapisy do ustawy Kodeks wykroczeń:

W Ustawie Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2015 r. poz. 1094) dodaje się art. 106^1 § 1 i 2:

„Art. 106^1

§ 1. Kto incydentalnie utrudnia lub uniemożliwia wykonanie kontaktów lub sprawowania opieki nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, wynikających z wykonalnego orzeczenia albo z wykonalnej ugody zawartej przed sądem lub przed mediatorem, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 200 zł.

§ 2. Usiłowanie jest karalne."

Należy zauważyć, że umiejscowienie czynu „przemocy alienacji rodzicielskiej" w dwóch Kodeksach – tj. w Kodeksie karnym i Kodeksie wykroczeń nie stoi w sprzeczności z polskim porządkiem prawnym, bowiem przykładowo „kradzież" jest określona jako czyn zabroniony w tych obydwu kodeksach w zależności od kwoty mienia (art. 278 Kodeksu Karnego i art. 119 Kodeksu wykroczeń). Intencją strony społecznej było umiejscowienie jako czynu zabronionego „przemocy alienacji rodzicielskiej" w dwóch kodeksach w zależności od czasu i częstotliwości trwania tego czynu, zaś dokładniej w przypadku występowania incydentalnie przemocy alienacji rodzicielskiej, czyn taki byłby kwalifikowany jako wykroczenie. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że postępowanie w sprawach o wykroczenia jest szybsze, może się nawet zakończyć na przyjęciu mandatu karnego przez osobę, która naruszyła dobro dziecka. Należy ponadto zauważyć, że do kompetencji funkcjonariuszy Policji będzie należała wstępna kwalifikacja i ocena czynu (a w dalszym zakresie ta kompetencja będzie należała do Sądu Karnego), co ma istotne znaczenie, bowiem mogą występować sytuacje w których uniemożliwienie wykonania kontaktu czy też sprawowania pieczy nad dzieckiem będzie uzasadnione, chociażby w sytuacji choroby dziecka uniemożliwiającej przemieszczenie dziecka w inne miejsce zamieszkania.

W zakresie szczegółowego uzasadnienia Stowarzyszenie przedstawia co następuje:

Dnia 25 kwietnia 2019 roku Rzecznik Praw Obywatelskich na stronie internetowej urzędu[1] opublikował wnioski i materiały z międzynarodowej konferencji nt. naprzemiennej opieki rodzicielskiej, która odbyła się w Strasburgu w dniach 22 - 23 listopada 2018 r. (4 Międzynarodowa Konferencja na Temat Wspólnego Rodzicielstwa[2] (International Conference on Shared Parenting 2018)).

Konferencję otworzyła **Pani Gabriella Battani-Dragoni – zastępca Sekretarza Generalnego Rady Europy**, która w swoim wystąpieniu[3] wskazała, że ***„upowszechnienia wspólnego rodzicielstwa jest realizacją art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka: poszanowanie życia prywatnego i rodzinnego"*** oraz wskazała że ***„wspólne rodzicielstwo powinno być wspierane w przypadku separacji i rozwodów"***.

Wśród kluczowych kwestii podczas 4 Międzynarodowej Konferencji na Temat Wspólnego Rodzicielstwa, wskazano co następuje:

„Pozostawienie opieki wyłącznie jednemu rodzicowi prowadzi do dysfunkcji.

Wyniki badań prowadzą do konkluzji w myśl której sprawowanie nad dziećmi opieki naprzemiennej ma korzystny wpływ na ich dobrostan i funkcjonowanie. Ponadto badania nie wykazały istotnych różnic pomiędzy młodzieżą wychowywaną w modelu pieczy naprzemiennej[4], a młodzieżą wychowywaną w strukturach rodzin „nuklearnych"[5] pod względem zdrowia psychicznego, rozwoju emocjonalnego i psychospołecznego.

Częste zmiany miejsca pobytu dzieci wynikające z modelu opieki naprzemiennej nie stanowią trudności i nie są obciążające zarówno dla dzieci jak i ich rodziców. *Dzieci w wieku przedszkolnym wychowywane w modelu pieczy naprzemiennej wykazywały się równie wysokim poziomem dobrostanu psychicznego jak dzieci z rodzin pełnych.*

Korzyści płynące z opieki naprzemiennej zaobserwowano również w przypadku bardzo małych dzieci i niemowląt, w wieku poniżej trzeciego roku życia: niezależnie od stopnia skonfliktowania rodziców, poziomu ich wykształcenia i dochodów *– zrównoważona opieka świadczona przez obojga rodziców koreluje dodatnio z jakością relacji dziecka z rodzicami w okresie dojrzewania.*

Konkludując, zarówno niemowlęta, dzieci jak i młodzież wychowywane wyłącznie przez jednego z rodziców, w odseparowaniu od drugiego rodzica są w znacznie gorszej sytuacji pod względem zdrowia fizycznego i wskaźników psychospołecznych od osób mających dwa miejsca zamieszkania.

Model opieki naprzemiennej powinien być szeroko promowany, także poprzez środki masowego przekazu, jak również implementowany do systemów prawnych.

---

[1] Materiały z 4 Międzynarodowej Konferencji na Temat Wspólnego Rodzicielstwa (International Conference on Shared Parenting 2018), która odbyła się w dniach 22-23 listopada 2018 roku w Strasburgu dostępne są pod następującym adresem URL https://www.rpo.gov.pl/pl/content/dzieci-pozostajace-pod-opieka-tylko-jednego-z-rodzicow-s%C4%85-w-gorszej-sytuacji

[2] Raport i wniosku końcowe z 4 Międzynarodowej Konferencji na Temat Wspólnego Rodzicielstwa (International Conference on Shared Parenting 2018), która odbyła się w dniach 22-23 listopada 2018 roku w Strasburgu dostępne są pod następującym adresem URL: https://petycja.eu/wp-content/uploads/2018/12/ICSPStrasbourg2018_finalreport_En.pdf

[3] Wystąpienie dostępne na stronie internetowej Sekretarza Generalnego Rady Europy https://www.coe.int/en/web/deputy-secretary-general/-/4th-international-conference-on-shared-parenting-2018

[4] „equal shared parenting" – piecza nad dzieckiem sprawowana równoważnie przez oboje rodziców żyjących osobno, najczęściej po rozstaniu/rozwodzie, także synonim pieczy naprzemiennej (joint custody).

[5] „nuclear family" rodzina nuklearna – in. rodzina mała – rodzina dwupokoleniowa składająca się z rodziców (zwykle małżonków) i ich biologicznych dzieci.

Rozwiązania w których dziecko spędza co najmniej jedną trzecią czasu z każdym z rodziców mogą być zatem postrzegane jako pierwszy krok w kierunku wprowadzania opieki zrównoważonej."

We wnioskach końcowych z 4 Międzynarodowej Konferencji na Temat Wspólnego Rodzicielstwa, wskazano co następuje:

„Zgodnie z artykułami Konwencji ONZ o prawach dziecka Międzynarodowa Rada ds. Naprzemiennej Opieki Rodzicielskiej wzywa Komitet Praw Dziecka ONZ, Radę Europy, rządy i stowarzyszenia zawodowe do:

- *skupienia się na tym, że dzieci rodziców żyjących w separacji lub rozwiedzionych mają szczególną potrzebę tego, aby znać oboje rodziców i być przez nich wychowywanym, a także do uznania, że naprzemienna opieka rodzicielska najlepiej spełnia tę potrzebę;*
- *uznania, że naprzemienna opieka rodzicielska jest jednym z podstawowych praw dziecka;*
- *poszanowania opinii dzieci rodziców żyjących w separacji lub rozwiedzionych na temat preferencji dzieci w zakresie warunków życia po separacji;*
- *jasnego zdefiniowania i stosowania pojęcia „najlepiej pojęty interes dziecka" w kontekście separacji rodziców, tak aby rozumienie „najlepszego interesu" było oparte na dowodach i skoncentrowane na dziecku;*
- *uznania, że naprzemienna opieka rodzicielska leży w najlepszym interesie dziecka, ponieważ zachowuje jego relacje z obojgiem rodziców i zmniejsza konflikty między rodzicami;*
- *zapewnienia - w możliwie najszerszym zakresie - przetrwania i rozwoju dzieci rodziców żyjących w separacji lub rozwiedzionych, a także podjęcia wszelkich stosownych środków legislacyjnych, administracyjnych, społecznych i edukacyjnych w celu ochrony tych dzieci przed wszelkimi formami przemocy fizycznej, psychicznej, uszkodzeniami ciała, wykorzystywaniem, zaniedbywaniem, znęcaniem się lub wykorzystywaniem, w tym przed oddzieleniem od rodzica jako formą przemocy emocjonalnej i przemocy w rodzinie.*

Konkludując wnioski z przedmiotowej konferencji należy zauważyć, iż wprowadzenie do polskiego porządku prawnego opieki naprzemiennej nad dziećmi w przypadku rozstania się rodziców jako priorytetowego i nadrzędnego rozwiązania, jest nie tylko wypełnieniem postanowień art. 8 EKPCz, ale jest przede wszystkim działaniem zgodnym z dobrem dzieci.

Stowarzyszenie pragnie przedłożyć Szanownym Komisjom dane statystyczne za pierwsze półrocze 2016 roku, oraz za cały rok 2016 uzyskane z Sądów Okręgowych w trybie Ustawy o dostępie do informacji publicznej z dnia 6 września 2001 r. (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.), a dotyczące rozstrzygnięć w zakresie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi i miejsca zamieszkania dzieci w sprawach o rozwód i o separację. Szczegółowe dane w załączeniu.

Analizując dane uzyskane z Sądów Okręgowych należy zauważyć, iż zachodzi drastyczna dysproporcja w zakresie liczby rodziców, którym sąd ograniczył władzę bądź pozbawił ich tej władzy w wyniku jej zaniedbywania czy też nadużywania (z mocy art. 109, 111 KRiO), w stosunku do rodziców którym ograniczono władzę rodzicielską beż żadnych realnych przesłanek, a tylko w wyniku braku porozumienia między rodzicami, tudzież w wyniku ewentualnego konfliktu generowanego przez jednego z rodziców w celu uzyskania postanowienia przyznającego temu rodzicowi wyłączną opiekę nad dzieckiem z pominięciem drugiego rodzica.

Przykładowo w roku 2016 w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu **892 rodzicom ograniczono władzę rodzicielską tylko w wyniku braku porozumienia pomiędzy rodzicami** (art. 58 § 1a KRiO), **zaś faktyczne nadużycia tej władzy skutkujące jej ograniczeniem** (art. 109 KRiO), bądź pozbawieniem (art. 111 KRiO) **wystąpiły w sumarycznie w 33 przypadkach**. Niepokojącym jest zatem fakt, że 33 rodziców krzywdziło bądź zaniedbywało dzieci, co skutkowało słuszną interwencją sądu na podstawie art. 109 bądź art. 111 KRiO, jednakże bardziej niepokojącym jest fakt, że w 892 przypadkach ograniczono władzę rodzicielską rodzica bez żadnej realnej przesłanki niewłaściwego wykonywania władzy (nadużywania bądź zaniedbywania władzy), a jedynie na podstawie art. 58 § 1a KRiO. Analizując dalej szczegółowo dane uzyskane z Sądu Okręgowego we Wrocławiu należy zauważyć, że wśród tych 33 rodziców nadużywających władzy rodzicielskiej było 19 ojców i 14 matek. Dokonując dalej analizy przypadków ograniczenia władzy rodzicielskiej na podstawie art. 58 § 1a KRiO, czyli de facto bez żadnej przesłanki jej faktycznego nadużywania czy też zaniedbywania, stwierdzić należy, że w 33 przypadkach to ograniczenie dotyczyło matek, zaś w 859 przypadkach ojców. Zastanawiającym jest zatem fakt, że faktyczne nadużywanie władzy rodzicielskiej rozkłada się w miarę proporcjonalnie pomiędzy rodziców (14 do 19), zaś w przypadku braku porozumienia pomiędzy rodzicami, bez żadnych przesłanek wskazujących na nadużywanie lub zaniedbywanie tej władzy przez rodzica, Sąd Okręgowy we Wrocławiu ograniczył władzę ojcom i matkom w proporcjach 859:33 (upraszczając 26:1)

Nie można również przejść obojętnie wobec danych udostępnionych przez Sąd Okręgowy w Koszalinie za rok 2016, bowiem w tym Sądzie Okręgowym nie pozostawiono ani razu pełnej władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom przy braku pisemnego porozumienia (art. 58 § 1 KRiO).
Na podstawie uzyskanych przez Stowarzyszenie danych z Sądów Okręgowych należy dojść do wniosku, że pomimo wpisania w roku 2015 (Dz.U. 2015r. poz. 1062) do Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego „prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców" w przypadku rozstania się rodziców (art. 58 § 1a, oraz 107 § 2 KRiO), sądy orzekające w sprawach opiekuńczych w dalszym ciągu ograniczają władzę rodzicielską jednego z rodziców bez żadnych przesłanek do jej ograniczenia - typu stosowanie przemocy wobec dziecka, czy też innego faktycznego nadużywania bądź zaniedbywania tej władzy rodzicielskiej, a tylko na podstawie braku porozumienia pomiędzy rodzicami w zakresie wykonywania tej władzy rodzicielskiej.
Pragnę zauważyć, że Rzecznik Praw Dziecka wystąpieniem z dnia 21 kwietnia 2017 roku „Prawo dziecka do obojga rodziców - przepisy a rzeczywistość" – znak GAB.422.5.2017.BS[6], skierowanym do Ministra Sprawiedliwości, Prokuratora Generalnego, Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wskazał:

Pomimo wprowadzenia na wniosek Rzecznika Praw Dziecka do polskiego porządku prawnego przepisów jednoznacznie podkreślających konieczność priorytetowego uwzględniania przez sądy prawa dziecka do obojga rodziców, nadal obserwuje się problemy z pełną realizacją praw dziecka w tym obszarze. Przyjęte rozwiązania prawne oraz szeroko prowadzone przez Rzecznika kampanie społeczne na rzecz przeciwdziałania zjawisku izolowania dziecka od jednego z rodziców doprowadziły do

[6] http://brpd.gov.pl/aktualnosci-wystapienia-generalne/prawo-dziecka-do-obojga-rodzicow-przepisy-rzeczywistosc

zwiększenia świadomości problemu i poprawy sytuacji na gruncie orzeczniczym, jednak zjawisko to nadal jest zbyt powszechne aby mówić o realnym zabezpieczeniu prawa dziecka do wychowania w rodzinie
„alienacja dziecka od jednego z rodziców jest formą przemocy emocjonalnej i wszelkie zachowania alienacyjne, świadome bądź nieświadome doprowadzają do zaburzeń osobowościowych, społecznych i rozwojowych dziecka"

oraz dalej:

„Rzecznik Praw Dziecka podkreślając fundamentalizm prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców dostrzega potrzebę rozbudowania przyjętych rozwiązań prawnych, w szczególności w zakresie skuteczniejszej realizacji postanowień sądowych oraz wzbogacenia mechanizmów pojednawczego rozwiązywania konfliktów pomiędzy rodzicami."

*„**Izolacja dziecka od jednego z rodziców w sytuacji, gdy jedyną przesłanką takiego postępowania jest silny konflikt z drugim rodzicem, powinna spotykać się z szybką i stanowczą reakcją sądu.** Jest to bowiem naruszenie odpowiedzialności rodzicielskiej, zapisanej w obecnie funkcjonujących przepisach jako władza rodzicielska."*

Nie bez znaczenia pozostaje stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości, bowiem **Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Pan Łukasz Piebiak** w piśmie z dnia 15 lipca 2016 roku – znak DSRiN-II-071-1/16, skierowanym do Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej wskazał co następuje:

*„Konstrukcja znowelizowanych art. 58 i 107 k.r.o. wskazuje, że w pierwszej kolejności to sami rodzice powinni decydować o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem po rozwodzie (separacji) lub na wypadek rozstania. Z kolei, nawet w przy braku porozumienia, mając na względzie naturalne prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, sąd rozstrzygnie o sposobie wspólnego wykonywania przez nich tej władzy. W obecnym brzmieniu wymienionych przepisów prawo to góruje zatem nad ewentualnym konfliktem miedzy rodzicami. **W przypadku gdyby na skutek konfliktu do takiego porozumienia nie doszło, to jego brak ma mniejsze znaczenie niż prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców.** W konsekwencji takich rozstrzygnięć, **dziecko będzie mieszkać (naprzemiennie) u każdego z rodziców** w okresach wskazanych w orzeczeniu. Widoczne jest zatem, że **zasada wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej** (m.in. sprawowania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dzieckiem), została do systemu polskiego prawa rodzinnego wprowadzona i ugruntowana.*

Analizując stanowisko Rzecznika Praw Dziecka, oraz Ministerstwa Sprawiedliwości nie trudno zauważyć, że ewentualny konflikt pomiędzy rodzicami nie powinien stać na przeszkodzie w orzeczeniu przez sąd pieczy naprzemiennej nad dzieckiem, zaś sąd zgodnie z brzmieniem art. 109 KRiO w przypadku istnienia takiego konfliktu powinien podjąć stosowne działania zaradcze, w tym przykładowo z szerokiego katalogu środków, sąd mógłby skierować rodziców, bądź rodzica na terapię. Stowarzyszenie stoi zatem na stanowisku, że proponowane w petycji zmiany legislacyjne zasługują na uwzględnienie, bowiem tak jak wynika z załączonych danych statystycznych, nowelizacja Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego z roku 2015 (Dz.U. 2015 poz. 1062), mimo upływu 2,5 lat, nie przyniosła zamierzonych przez Ustawodawcę efektów, bowiem sądy nie respektują prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców i w przypadku braku porozumienia pomiędzy rodzicami w dalszym ciągu ograniczają władzę rodzicielską jednego z nich, tak jak to miało miejsce przed nowelizacją.

Sąd Najwyższy wskazał na konieczność podjęcia stosownych działań w przypadku ewentualnego konfliktu pomiędzy rodzicami dziecka, niezależnie od tego czy jest to konflikt rzeczywisty, czy też jest to strategia procesowa jednego z rodziców, który nie zgadzając się na żadne koncyliacyjne rozwiązanie generuje ten konflikt i powołuje się na niego w postępowaniu przed sądem.

„Określenie przez sąd opiekuńczy sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej powinno być poprzedzone szczegółowym zbadaniem dotychczasowej sytuacji dziecka, związku emocjonalnego dziecka z rodzicami, ich predyspozycji wychowawczych, a w przypadku widocznego konfliktu między rodzicami sąd powinien ustalić przyczynę konfliktu, jego wpływ na sytuację dziecka i wolę każdego z rodziców rozwiązania tego konfliktu" (postanowienie SN z 1 lutego 2000 r., III CKN 1148/99, SIP nr 306669, orzeczenie SN z 2 grudnia 1957 r., 1 CR 1045/56, LexisNexis nr 387430, OSNCK 1959, nr 3, poz. 76).

Należy zatem zauważyć uwzględniając stanowisko Rzecznika Praw Dziecka, stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości, oraz stanowisko Sądu Najwyższego, że ewentualny konflikt między rodzicami po pierwsze jak już wcześniej wspomniano, nie powinien automatycznie wykluczać możliwości orzeczenia opieki naprzemiennej nad dziećmi, oraz ponadto sądy powinny badać gotowość rodziców do rozwiązania tego konfliktu, czego jednak nie czynią. Zakładając że ewentualny konflikt między rodzicami stanowi zagrożenie dla dobra dziecka, zgodnie z treścią art. 109 KRiO sądy zobligowane są do podjęcia stosownych działań zmierzających do usunięcia tego zagrożenia, jednakże jak wynika z danych statystycznych uzyskanych z sądów, takie działania zaradcze nie są podejmowane, zaś sądy jedynie z automatu pozbawiają dzieci prawa do wychowania przez oboje rodziców.

Wskazać również należy wyniki badań przeprowadzone na grupie badawczej ponad 100 000 przypadków z krajów w których opieka naprzemienna została wprowadzona do porządku prawnego i jest stosowana od prawie 30 lat.

Linda Nielsen z Katedry Edukacji na Uniwersytecie Wake Forest (USA) w czasopiśmie „Journal of Divorce & Remarriage" [7] [8] z 2011 r. w pracy pt. „Shared Parenting After Divorce: A Review of Shared Residential Parenting Research" przedstawia wyniki 40 badań z lat 1989-2011 prowadzonych w Szwecji, Norwegii, Holandii, Kanadzie, Danii, Australii, Wielkiej Brytanii i USA, które porównywały sytuację dzieci które mieszkają z każdym z rodziców co najmniej 35% czasu w porównaniu do dzieci, które mieszkają przede wszystkim z matką i spędzają mniej niż 35% czasu ze swoim ojcem.

Wyniki badań wyraźnie wskazują, że dzieci w rodzinach stosujących pieczę naprzemienną (shared physical custody) wykazywały lepsze wyniki w pomiarach ich samopoczucia emocjonalnego, behawioralnego i psychologicznego (emotional, behavioral, and psychological well-being), a także były zdrowsze fizycznie i miały lepsze relacje ze swoimi matkami i ojcami. Według Lindy Nielsen korzyści te występowały także w przypadku wysokiego poziomu konfliktu pomiędzy ich rodzicami.

[7] http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10502556.2011.619913

[8] https://petycja.eu/wp-content/uploads/2016/10/areviewofsharedresidentialparentingresearch18thnovember2011.pdf

Art. 18 Konstytucji RP stanowi: *Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. „Konsekwencją istnienia omawianego artykułu jest stworzenie w ustawodawstwie zwykłym gwarancji instytucjonalnej dla określonych w tym przepisie wartości. Istnieje więc prawny obowiązek państwa ustanowienia odpowiednich instytucji prawnych zapewniających trwałe miejsce małżeństwu, rodzinie, macierzyństwu i rodzicielstwu w polskim systemie prawnym. Przepis ten nakazuje więc "**podejmowanie przez państwo takich działań, które umacniają więzi między osobami tworzącymi rodzinę, a zwłaszcza więzi istniejące między rodzicami i dziećmi oraz między małżonkami**" (wyr. TK z: 18.5.2005 r., K 16/04, OTK-A 2005, Nr 5, poz. 51; 4.9.2007 r., P 19/07, OTK-A 2007, Nr 8, poz. 94 oraz 25.7.2013 r., P 56/11, OTK-A 2013, Nr 6, poz. 85; w doktrynie tak Banaszak, Konstytucja, 2012, art. 18, Nb 7).”* – tak komentarz Art. 18 Konstytucja RP red. Safjan, Bosek 2016, wyd. 1/Borysiak

*„W orzecznictwie TK zauważono, że **realizacja prawa do ochrony życia rodzinnego zakłada harmonijne ukształtowanie stosunków rodzinnych dla dobra wszystkich jej członków**, przy szczególnym uwzględnieniu dobra dziecka jako wartości o podstawowym znaczeniu konstytucyjnym. Prawna ochrona życia rodzinnego powinna więc **"stwarzać optymalne warunki dla rozwoju dziecka pod pieczą rodziców"** (zob. wyr. TK z 16.7.2007 r., SK 61/06, OTK-A 2007, Nr 7, poz. 77).”* – tak komentarz Art. 18 Konstytucja RP red. Safjan, Bosek 2016, wyd. 1/Borysiak oraz:
*„z wyrażonej w art. 18 zasady ochrony i opieki rodziny i rodzicielstwa oraz zasad wyrażonych w Preambule wynika **zakaz nieuzasadnionej ingerencji państwa w prawa rodzicielskie**.”* - tak komentarz Art. 18 Konstytucja RP red. Safjan, Bosek 2016, wyd. 1/Borysiak

*„Rodzina w świetle przepisów konstytucyjnych według TK to "każdy trwały związek dwóch lub więcej osób, składający się z co najmniej jednej osoby dorosłej i dziecka, oparty na więzach emocjonalnych, prawnych, a przeważnie także i na więzach krwi. Rodzina może być pełna, w tym wielodzietna lub niepełna. Rodzina pełna składa się z dwojga osób dorosłych pozostających we wspólnocie domowej i związanych więzami uczuciowymi oraz wychowywanego przez nie wspólnego dziecka (dzieci). **Rodzinę niepełną tworzy natomiast jeden dorosły i wychowywane przez niego dziecko (dzieci)"*** (orz. TK z 12.4.2011 r., SK 62/08, OTK-A 2011, Nr 3, poz. 22). Ten pogląd TK nie łączy rodziny z małżeństwem, co wynika ze sformułowań zawartych w art. 18. Ujęcie to jest w istocie analogiczne z regulacją art. 12 EKPC (por. L. Garlicki (red.), Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, t. I, Komentarz do artykułów 1–18, Warszawa 2010, s. 715).” – tak Art. 18 Konstytucja RP Banaszak 2012, wyd. 2

Ograniczanie władzy rodzicielskiej tylko w wyniku braku porozumienia pomiędzy rodzicami (czy też w przypadku generowania przez jednego z nich sztucznego konfliktu na potrzeby postępowania sądowego), może być rozpatrywane w kategorii nadmiernej ingerencji państwa w prawa rodzicielskie, co stanowiłoby naruszenie art. 18 Konstytucji RP. Dalej należy wskazać, że eliminowanie z życia dziecka jednego z rodziców, który chce korzystać ze swojego prawa i wywiązywać się z obowiązku wychowania dziecka, stanowi krzywdę dziecka, zaś dalej można dojść do wniosku, że rodzina (niepełna jaką tworzy dziecko z każdym z rodziców żyjących w rozłączeniu) w takiej sytuacji nie znajduje odpowiedniej ochrony ze strony Państwa.

Przypomnieć również wypada inne akty prawne, a w szczególności akty prawa międzynarodowego, na podstawie których można wysnuć wniosek o konieczności doprecyzowania zmian w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym wprowadzonych nowelizacją z roku 2015 (Dz.U. 2015r poz 1062), poprzez jasne zdefiniowanie w prawie materialnym pojęcia piecza naprzemienna i nadanie temu rozwiązaniu nadrzędnego (priorytetowego) charakteru:

- art 24 ust. 3 Karty Praw Podstawowych z dnia 7 czerwca 2016 r. (Dz.Urz.UE.C Nr 202, str. 389) którego brzmienie jest następujące: ***"Każde dziecko ma prawo do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, chyba że jest to sprzeczne z jego interesami***"

- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych - ratyfikowany przez PRL (Dz.U. 1977 Nr 38, poz. 167) art 23: ust 1. *Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa i ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i Państwa*.; ust 4. ***Państwa Strony niniejszego Paktu podejmą odpowiednie kroki w celu zapewnienia RÓWNYCH PRAW I OBOWIĄZKÓW małżonków w odniesieniu do zawarcia małżeństwa, podczas jego trwania i przy jego rozwiązaniu.*** *W przypadku rozwiązania małżeństwa należy podjąć środki w celu zapewnienia dzieciom niezbędnej ochrony*

- Art. 8 EKPCz który gwarantuje poszanowanie życia rodzinnego, zaś przy uwzględnieniu Rezolucji Rady Europy 2079 (2015)[9] będącej *de facto* wykładnią art. 8 EKPCz, nie są realizowane w praktyce przez sądy rodzinne następujące zapisy Rezolucji Rady Europy 2079:

    - *wprowadzenia do prawa krajowego zasady wspólnego zamieszkiwania [z dzieckiem przez każdego z rodziców] (W wersji angielskiej "principle of shared residence") po separacji, ograniczając wszelkie wyjątki do przypadków nadużyć wobec dzieci lub ich zaniedbywania czy przemocy domowej – punkt 5.5 Rezolucji 2079 (2015)*

    - *Zgromadzenie pragnie podkreślić, iż poszanowanie życia rodzinnego jest podstawowym prawem zawartym w Artykule 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (ETS nr 5) oraz wielu międzynarodowych instrumentach prawnych. Dla rodzica i dziecka możność bycia razem stanowi konieczny element życia rodzinnego. Rozdzielenie dziecka i rodzica niesie za sobą nieodwracalne skutki dla relacji między nimi. O takim rozdzieleniu powinny orzekać wyłącznie sądy i tylko w wyjątkowych okolicznościach wiążących się z poważnym ryzykiem dla interesu dziecka. - punkt 3 Rezolucji 2079 (2015)*

    - *Ponadto, Zgromadzenie jest przekonane, że rozwijanie wspólnej odpowiedzialności rodzicielskiej pomaga w przełamywaniu stereotypów [związanych z płcią] na temat ról kobiet i mężczyzn w rodzinie i jest jedynie odbiciem zmian socjologicznych, które zaszły przez ostatnie pięćdziesiąt lat w zakresie tego, jak zorganizowana jest sfera prywatna i rodzinna. - punkt 4 Rezolucji 2079 (2015)*

[9] https://ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/miekkie-prawo-miedzynarodowe/prawo-rodzinne/download,3093,0.html

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że w obecnym stanie prawnym ograniczanie władzy rodzicielskiej jednego z rodziców bez żadnych realnych przesłanek ku temu (przemoc, zaniedbywanie dziecka) jest w dalszym ciągu orzekane przez sądy tak jak to miało miejsce przed nowelizacją z roku 2015, zaś mając na względzie powyżej cytowaną Rezolucję Rady Europy, Konstytucję RP, oraz akty prawa międzynarodowego, takie ograniczanie władzy rodzicielskiej powinno następować tylko w sytuacji zagrożenia dobra dziecka zgodnie z art. 109, bądź 111 KRiO. Powoływanie się na konflikt pomiędzy rodzicami nie może blokować realizowania prawa dziecka do wychowania przez oboje rodziców, bowiem nawet w przypadku występowania takiego konfliktu między rodzicami, dzieci w rodzinach stosujących pieczę naprzemienną, dzieci wykazują lepsze wyniki w pomiarach ich samopoczucia emocjonalnego, behawioralnego i psychologicznego.

Z wyrazami szacunku

Daniel Guga

Członek zarządu
Stowarzyszenie Dla Dobra Dziecka

Załączniki:

1. Wnioski końcowe z 4 Międzynarodowej Konferencji na Temat Wspólnego Rodzicielstwa (International Conference on Shared Parenting 2018), która odbyła się w dniach 22-23 listopada 2018 roku w Strasburgu – dokument ICSPStrasbourg2018_finalreport_En.pdf
2. Dane statystyczne z sądów okręgowych

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 cały rok		Sąd Okręgowy we Włocławku Pismo A-064-19/17 z dnia 19 lipca 2017r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	b.d.	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	b.d.	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	231	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	167	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	28	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	22	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	220	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie		
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	8	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	1	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	2	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 cały rok		Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze Pismo A.006.1-32/17 z dnia 12 czerwca 2017r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie		
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	194	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	142	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	51	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	4	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	17	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	177	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	6	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	61	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	194	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	25	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	33	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	253	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Skierowano na terapię ojca	1	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	6	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	5	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	6	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	3	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	0	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok – II półrocze	Sąd Okręgowy w Lublinie Pismo Adm.0159-49/17 z dnia 24 czerwca 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	543	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	543	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	543	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	b.d.	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	b.d.	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	b.d.	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	225	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	20	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie		
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	9	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	16	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	10	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	1	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	0	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok - cały		Sąd Okręgowy w Gliwicach I Wydział Cywilny Pismo Adm.058-46/17 z dnia 14 czerwca 2017r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	130	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	121	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	109	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	24	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	3	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	11	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	118	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	5	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	465	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	135	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	300	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	30	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	12 + 30	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	121 + 300	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	6	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	2	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	20	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	9	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	1	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	11	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	1	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok – cały	Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu Pismo Adm.058-27/17 z dnia 5 czerwca 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	0	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie		
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	361	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	262	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	55	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	7	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	25	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	142	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	1	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	4	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	7	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	28	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	2	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	9	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	4	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	1	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok - cały	Sąd Okręgowy w Koszalinie Pismo Prez.A-065-27/17 z dnia 25 kwietnia 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	308	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	293	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	293	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	40	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	546	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	4	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	262	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	35	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	6	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	27	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	21	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców		

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok - cały	Sąd Okręgowy w Łodzi A.XX-0263-49/17 z dnia 10 maja 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	560	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	349	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	346 + 133	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	3 + 72	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	1 + 16	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	18 + 19	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	333 + 194	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	819 + 246	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	819	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	199	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	21	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	56 + 16	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	764 + 150	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	6	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Skierowano na terapię ojca		
	Skierowano na terapię matkę		
	Skierowano na terapię obojga rodziców	4	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	8	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	4	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	40	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	3	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	5	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok - cały	Sąd Okręgowy w Łomży Pismo A-061-1/17 z dnia 13 maja 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	0	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie		
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	232	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	41	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	15	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	16	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	203	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Skierowano na terapię ojca	4	
	Skierowano na terapię matkę	3	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	4	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	1	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	0	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	1	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	0	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi 2016 rok - cały	Sąd Okręgowy w Rzeszowie Pismo VII W-0194-46/17 z dnia 4 maja 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	59	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	59	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	58	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	0	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	5	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	52	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	499	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	352	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	109	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	8	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	46	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	454	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	3	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Skierowano na terapię ojca	1	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	2	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	20	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	2	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	20	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	0	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 - cały	Sąd Okręgowy w Suwałkach Pismo RW-060-8/17 z dnia 26 kwietnia 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	47	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	21	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	21	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	0	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	2	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	19	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	311	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	74	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	18	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	42	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	396	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	28	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	3	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	3	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	12	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	3	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	15	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	1	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	1	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 - cały		Sąd Okręgowy we Wrocławiu Pismo A-0191-79/17 z dnia 26 kwietnia 2017r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	91	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	91	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	51	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	40	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	2	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	2	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	16	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	1177	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	255	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	859	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	33	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	30	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	210	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	8	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	10	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	2	
	Skierowano na terapię ojca		
	Skierowano na terapię matkę		
	Skierowano na terapię obojga rodziców		
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	5	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	1	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	7	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	0	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	2	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze	Sąd Okręgowy w Rzeszowie Pismo VII W – 0194-254-16 z dnia 5 grudnia 2016r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	41	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	41	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	40	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	0	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	5	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	35	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	1	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	261	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	159	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	87	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	15	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	29	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	232	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	4	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	4	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	12	
	Skierowano na terapię ojca	1	
	Skierowano na terapię matkę	1	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	9	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	1	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	10	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	1	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	1	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze	Sąd Okręgowy w Bydgoszczy Pismo A-060-132-16 z dnia 13 grudnia 2016r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	40	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	40	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	111	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	367	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	39	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	51	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	464	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	4	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	89	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	1	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	6	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	82	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	2	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Skierowano na terapię ojca	1	
	Skierowano na terapię matkę	1	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	2	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	4	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	12	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	1	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze		Sąd Okręgowy w Łodzi Pismo A.XX-0263-150/16 z dnia 28 grudnia 2016r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	279	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	210	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	256	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	21	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	5	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	17	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	265	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	1	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	397	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	31	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	367	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	1	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Skierowano na terapię ojca		
	Skierowano na terapię matkę		
	Skierowano na terapię obojga rodziców	1	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	5	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	2	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	20	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	3	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze		Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim Pismo A-052-435/2016 z dnia 5 stycznia 2017r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	0	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	0	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie		
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia	245	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	167	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	63	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	13	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	23	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	218	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	4	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	4	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	2	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Skierowano na terapię ojca	4	
	Skierowano na terapię matkę	2	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	5	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	1	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	2	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze	Sąd Okręgowy w Suwałkach Pismo RW-060-37/16 z dnia 22 grudnia 2016r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	10	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	10	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	10	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	0	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	1	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	9	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	153	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	26	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	4	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	14	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	196	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	27	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	3	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	3	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	9	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	1	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	1	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze	Sąd Okręgowy w Elblągu Pismo OA.0132.86.2016 z dnia 4 stycznia 2017r.		
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	281	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	281	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	237	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	39	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	5	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	15	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	264	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	2	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	11	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	33	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	9	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	9	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	52	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	1	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	13	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	2	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	12	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	2	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców	3	

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze		Sąd Okręgowy w Koszalinie Pismo Prez.A-065-92/16 z dnia 2 stycznia 2017r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	156	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	155	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	155	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	4	
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	151	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	18	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Ograniczono władzę rodzicielską matce	4	
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
	Skierowano na terapię ojca	0	
	Skierowano na terapię matkę	0	
	Skierowano na terapię obojga rodziców	0	
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską matce	0	
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	0	
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca	15	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę	15	
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców		

Rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi Rok 2016 – I półrocze		Sąd Okręgowy w Koninie Pismo OA-062-55/16 z dnia 5 grudnia 2016r.	
Art. 58 § 1 KRiO	Małżonkowie przedstawili porozumienie	0	
	Porozumienie zostało uwzględnione przez Sąd	0	
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce		
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie		
Art. 58 § 1a KRiO	Małżonkowie nie przedstawili porozumienia		
	Powierzono władzę rodzicielską obojgu rodzicom	146	
	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy ojcu	7	
	Ustalono miejsce zamieszkania dziecka przy matce	146	
	Miejsce zamieszkania naprzemiennie	0	
Art. 109 KRiO	Ograniczono władzę rodzicielską ojcu		
	Ograniczono władzę rodzicielską matce		
	Ograniczono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
	Skierowano na terapię ojca		
	Skierowano na terapię matkę		
	Skierowano na terapię obojga rodziców		
Art. 110 KRiO	Zawieszono władzę rodzicielską ojcu		
	Zawieszono władzę rodzicielską matce		
	Zawieszono władzę rodzicielską obojgu rodzicom		
Art. 111 KRiO	Pozbawiono władzy rodzicielskiej ojca		
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej matkę		
	Pozbawiono władzy rodzicielskiej obojga rodziców		

www.twohomes.org
International Council on Shared Parenting

PRESENTS

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SHARED PARENTING 2018

Résidence alternée
Justice sociale et droits de l'enfant

Shared parenting
Social justice and children's rights

STRASBOURG (FR)
22 & 23 NOVEMBER 2018
PALAIS DE L'EUROPE

WWW.CIRA2018.FR
WWW.STRASBOURG2018.ORG

ORGANIZED UNDER THE AUSPICES OF THE SECRETARY GENERAL OF THE COUNCIL OF EUROPE, ALSO SUPPORTED BY THE CITY OF STRASBOURG, THE UNIVERSITY OF STRASBOURG AND "LE JARDIN DES SCIENCES

Conference concept note

The fourth International Conference on Shared Parenting was held in **Strasbourg**, France, on November 22d and 23th, 2018, at Palais de l'Europe.

The theme of this conference was**: Shared Parenting, Social Justice and Children´s Rights**.

The conference was organized **under the auspices of the Secretary General of the Council of Europe**, Mr. Thorbjørn Jagland. It was **opened by Ms. Gabriella Battaini-Dragoni**, Deputy Secretary General of the Council of Europe. The conference was also supported by the **City of Strasbourg**, the **University of Strasbourg** and the **Jardin des Sciences**.

The conference intended to report how, within judicial systems and social work practices, both parents are recognized as vital in their children's lives, even after separation and divorce. It explored how **shared parenting seems a means for keeping with the principles and articles of the UN Convention on the Rights of the Child**. Thus, a focus of the conference was to stress how shared parenting, viewed as in the best interests of children of separated parents, is a crucial issue for practitioners and policymakers around the globe, regarding the alignment of national law and practices with the articles of the UN CRC.

The conference was structured along four main questions.

- First, what are **the existing legal systems and the challenges** regarding the legal presumption of shared parenting as a children's right, in different countries?
- Second, what are **the current trends and research outcomes** regarding social attitudes and knowledge about shared parenting?
- Third, to what extent could shared parenting, **gender equality and work-life balance** be combined to improve health and wellbeing of children whose parents are separated?
- Fourth, **how should national laws and international regulations be adapted** for considering these social evolutions?

International specialists in the field of shared parenting – representing both **the academic sciences, and the legal and family professions** – were invited to present their recent research results and professional practices at this interdisciplinary conference.

In parallel, the ICSP Conference Strasbourg 2018 call for papers reached the interest of many scientists, professionals and members of civil society from around the world. **The scientific committee selected 24 presentations from 17 countries** including Belgium, Brazil, Canada, Denmark, Finland, France, Germany, Greece, Norway, Portugal, Romania, Slovakia, Spain, Sweden, Switzerland, UK, and USA. To ensure the quality of the presentations and to facilitate the discussions, two workshops and poster sessions offered the opportunity for exchanging about new research outcomes, and helpful professional or collective practices.

Three panel discussions addressed specific and crucial issues:

- Legislation on shared parenting in France
- Nordic benefits and challenges in gender equality and shared parenting
- Shared parenting and family violence

The audience consisted of **180 people from about 40 countries**.

Plenary sessions for 18 international experts

The conference program featured key international experts on children's rights, justice and law, sociology, psychology, and public health.

- **Regina Jensdottir**, Head of the Children´s Rights Division of the **Council of Europe**
- **Jean Zermatten** President and Member of **UN Committee for Children's rights** (2005-2013), University of Geneva – **Switzerland**
- **Kristina Pardalos,** Judge (2009-2018) at and Vice-President of the first Section (2016-2018) of **European Court of Human Rights** - Member of the Parliamentary Equal Opportunities Commission - Member of the Bar – **San Marino**
- **Adeline Gouttenoire**, Professor of Law, University of Bordeaux – **France**
- **Marie-France Carlier**, Judge at the Namur Family Court (division of the Namur and Dinant Family Court) – **Belgium**
- **Josiane Bigot,** President of the National Convention of Child Protection Associations (CNAPE), Former judge at the Family Chamber of the Court of Appeal of Colmar – **France**
- **Hildegund Sünderhauf**, Professor for family law and youth welfare law, Lutheran University of Applied Sciences, Nuremberg – **Germany**
- **José Manuel de Torres Perea**, Professor of Civil Law, University of Málaga – **Spain**
- **Lluis Flaquer**, Emeritus Professor of Sociology, University Autònoma de Barcelona – **Spain**
- **Livia Olah**, Associate Professor, Dept. of Sociology, Stockholm University – **Sweden**
- **Gerardo Meil**, Professor of Sociology, University Autónoma of Madrid – **Spain**
- **Malin Bergström**, Centre for Health Equity Studies (CHESS), Stockholm University – **Sweden**
- **William Fabricius**, Associate Professor of Psychology, Arizona State University – **USA**
- **Michael Lamb**, Professor of Psychology, University of Cambridge – **United Kingdom**
- **Blaise Pierrehumbert**, former Privat-Docent in psychology, University of Lausanne – **Switzerland**
- **Derrick Gordon**, Associate Professor of Psychiatry (Psychology Section), Yale University School of Medicine – **USA**
- **Christine Simon**, Department of Social and Behavioral Sciences, Harvard T.H. Chan School of Public Health – **USA**
- **Edward Kruk**, Associate Professor of Social Work, ICSP/CIRA President, The University of British Columbia – **Canada**

Six key perspectives emerging from the interventions during the conference

After reading and listening to the presentations of the plenary and workshop speakers, we highlight six key perspectives for upholding the child's right after parental breakdown.

Considering the aftermaths of parental break-up on children

In many countries, not just in Western countries, family life is challenged by changes in societal and professional contexts. A significant proportion of children experiences parental break-up. They live with a single parent or share residence with a parent's new partner, possibly with half- and step-siblings at some point during their childhood.

Divorce and separation proceedings can therefore have crucial consequences for children's well-being and rights.

We should prevent that children's perspective will be side-lined when their parents separate.

Enhancing both parents' involvement in work and family life

The traditional gender division of labour has been challenged. Companies and policy-makers have policies in place to alleviate some of the tensions between work and family. Supporting both women's engagement in professional careers and men's active involvement in daily family life, these policies often combine mother and father leaves to share caregiving and rearing for children.

A leave system that explicitly encourages fathers to take a sufficiently long period of leave to care alone for their children proves to be more effective in socializing fathers in caregiving and rearing for the child than a system that only focuses on a short paternity leave that must be taken right after childbirth.

We should promote leave systems that allow enough time for both parents to build strong relationships and attachment bonds with their child, while supporting mothers' recovery after childbirth and breastfeeding, according to parent's wishes, and allowing fathers to take sufficiently long period of leave for childcaring alone.

Children living in sole physical custody are disadvantaged

Research results concur for demonstrating the benefits of shared parenting on children well-being and behaviour. There are not significant differences amongst adolescents living in equal shared parenting or nuclear families in terms of their physical health, their emotions and their social behaviour. Neither children in equal shared parenting nor their parents are disadvantaged or hampered due to the frequent change in their place of residence. Pre-school children who live in equal shared parenting have a level of wellbeing equivalent to that of the children from intact families. These benefits are also valid for very young children, under the age of three: regardless of the degree of conflict of the parents, their level of study or their income, the more the baby or toddler has spent nights at father's and at mother's home, the more the relationship with both parents at the age of young adult is good and balanced.

Accordingly, infants, children and adolescent living under a sole physical custody arrangement that separates them from one of their parents are disadvantaged on health, psychological and social levels, compared to those living on other residential arrangements.

We should promote equal joint physical custody and increasing its use in each legal system and its dissemination through media. Inequal shared custody (more than one third of time with each parent) could be conceived as a first step toward a more equal residential arrangement.

Supporting the parents through conciliation and cooperation

Judicial practices demonstrate that conciliation, cooperation and establishing parental plan help parents find a win-win arrangement that is beneficial for their children. Systems of cooperation based on interdisciplinary reflection and rapid management of separation aim at empowering the parents in order to help them find an agreement that considers the child wellbeing. Lawyers can work upstream with their clients regarding their role and responsibility as parents for the needs of their children. Conciliation, mediation or family therapy, in the absence of domestic violence, can help parents put aside their resentment to consider the needs and well-being of their children.

Nevertheless, children are not to be seen solely as dependent or vulnerable. Children can be conceived as actor of their destiny, who have something to say and who need to be listened to and heard.

We should disseminate most relevant and reliable systems for children to voice their views, needs and desires regarding the aftermaths of their parents' break-up. Children's access to the family judge should be facilitated when they need to complain or discuss about their residential arrangement or shared parenting conditions.

Changing the national legal systems

UN CRC provides useful guidelines and regulation to overcome the current challenges we encounter in improving children's well-being and growth after parental break-up. Nevertheless, the concept of Best Interest of the Child needs to be interpreted according to societal challenges and actual scientific knowledge on parental break-up aftermaths. In most cases, this leads to establish equal shared parenting as a legal presumption when children face parental break-up.

Many countries have already implemented laws to limit sole physical custody decisions and to encourage as much as possible shared parent-child time to promote the positive development of the child. In other countries, sole physical custody, in most cases with the mother, represents an implicit standard that is often detrimental for children, fathers and mothers.

We should claim for legal systems that focus on maximizing the amount and quality of time from which the children could benefit with each parent.

Shared parenting in case of family violence needs specific attention

The above apply to most children and families, including high conflict families, but not to situations of substantiated family violence and child abuse. In such cases, a rebuttable presumption against shared parenting should apply.

On one hand, shared parenting is often recognized as an effective means for both reducing high parental conflict and preventing first-time family violence. On the other hand, we need to better explore some crucial points of the logistics in case of domestic violence: screening for and identification of family violence, special procedures to be taken in cases of violence, safety measures that need to be in place when violence is a factor, and conditions necessary for shared parenting to be put in place in cases of past family violence. Nonetheless, the research findings demonstrate that the absence of a father —due to incarceration, death, separation or divorce — has adverse physical and behavioural consequences for a growing child.

We should promote research on the intersection between domestic violence and shared parenting.

Conference conclusions

In accordance with the articles of the UN Convention on the Rights of the Child, the ICSP calls upon the UN Committee on the Rights of the Child, the Council of Europe, governments and professional associations:

1. to identify shared parenting as a fundamental right of the child.
2. to focus on the specific need of children of separated and divorced parents to know and be raised by both of their parents, and to endorse shared parenting as best ensuring that this need is protected.
3. to respect the views of children of separated and divorced parents in regard to their stated preferences for post-separation living arrangement.
4. to clearly define and operationalize the concept of the "best interests of the child" in the context of parental separation, toward an evidence-based, child-focused understanding of "best interests."
5. to identify shared parenting as in the best interests of the child, as it maintains children's relationship with both parents and reduces conflict between parents.
6. to ensure to the maximum extent possible the survival and development of children of separated and divorced parents, and to take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect these children from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including parental alienation as a form of emotional child abuse and family violence.

We call upon governments and employers:

7. to institute family policies that support and protect both parents' involvement in work and family life, including equal support for mothers and fathers in regard to parental leave and leave for family reasons.

We call upon the UN Committee on the Rights of the Child, the Council of Europe, and International Institutions:

8. to take measures to ensure that member states do not discriminate against children of separated and divorced parents on the basis of parental status, specifically in regard to removing a parent from the daily life of a child.
9. to encourage states that are signatories to the Convention to adopt shared parenting as the foundation of family law.

About the Organizers

The International Council on Shared Parenting (ICSP), founded 2014 and based in Bonn, Germany, is an international association with individual members from the sectors science, family professions and civil society. The purpose of the association is first, the dissemination and advancement of scientific knowledge on the needs and rights ("best interests") of children whose parents are living apart, and second, to formulate evidence-based recommendations about the legal, judicial and practical implementation of shared parenting.

The first ICSP conference, held in July 2014 in Bonn, Germany, focused on bridging the gap between empirical evidence and socio-legal practice. The second conference, held in December 2015, also in Bonn, Germany, discussed best practices for the legislative and psycho-social implementation of shared parenting as a viable and beneficial solution for children whose parents are living apart. The third conference, held in May 2017 in Boston, MA, USA, examined whether the current state of knowledge has reached a watershed in regard to understanding children's best interests in separation and divorce, and concluded that shared parenting is in fact commensurate with children's best interests in the great majority of cases. A set of selected papers from this last conference was published in special issues of the Journal of Divorce and Remarriage and of Journal of Child Custody in 2018.

The 5th ICSP conference will be held in 2020 May 29-31, in Vancouver, under the theme "The intersections between family violence and shared parenting".

Chairs of the 4th International Conference on Shared Parenting Scientific Committee

Michel Grangeat, Emeritus Professor, University Grenoble Alpes – France

Chantal Clot-Grangeat, PhD in Psychology, Psychologist, ICSP Vice-President.

Email: ScientificCommittee@strasbourg2018.org

ICSP President

Edward Kruk, Associate Professor of Social Work, University of British Columbia – Canada.

Contact: General Secretariat

Angela Hoffmeyer Email: gs@twohomes.org

Phone: +49-170-800 46 15

Website: www.twohomes.org

Information about the 4th conference (e.g. programs of the plenary and workshop sessions)

https://strasbourg2018.org/ http://cira2018.fr/